

Особливості підготовки і професійної діяльності вчителя фізичної реабілітації

Ольга КОНДРАТЬЄВА,

спеціаліст вищої категорії, викладач фізичної реабілітації

Проблема здоров'я належить до категорії глобальних, тобто тих, що мають життєво важливе значення як для окремої людини, так і для всього людства. Для того, щоб забезпечити гармонійний розвиток особистості, необхідно з наймолодшого віку сформувати у неї ставлення до здоров'я як однієї з найвищих загальнолюдських цінностей.

Як зазначається в Національній доктрині розвитку освіти, пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я. В усіх ланках системи освіти шляхом використання засобів фізичного виховання мають закладатися основи для забезпечення і розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я кожного члена суспільства. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити: комплексний підхід до гармонійного формування усіх складових здоров'я; удосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя; використання різноманітних форм рухової активності [1].

Помітною особливістю сучасного розвитку освітньої сфери України є поява нових напрямів та спеціальностей підготовки фахівців, характерних для відкритого демократичного суспільства. У галузі фізичної культури і спорту такою спеціальністю є «Фізична реабілітація».

У системі охорони здоров'я останнім часом утверджується реабілітаційний напрям, який передбачає застосування комплексу медичних і немедичних засобів, спрямованих на відновлення здоров'я й повернення хворих та інвалідів до якісного повсякденного життя відповідно до їхнього стану. Головними компонентами цього комплексу є медична, соціальна і професійна реабілітація, які тісно пов'язані між собою [7].

Фізична реабілітація застосовується не тільки в комплексному відновлювальному лікуванні, а й у соціальній реабілітації. Це дає змогу досягнути потреби фізичної реабілітації і значущість роботи вчителя фізичної реабілітації зі спеціальною педагогічною освітою.

Метою нашої публікації є визначення специфічних особливостей підготовки і професійної діяльності вчителя фізичної реабілітації.

Швидкий розвиток фізичної реабілітації як самостійної освітньо-професійної галузі актуалізував проблему формування та розвитку понятійного апарату нової спеціальності в цілому і єдиного

трактування термінів «реабілітація», «фізична реабілітація», «психологічна реабілітація», «лікувальна фізична культура» зокрема. У науково-методичній літературі це питання висвітлювалось у працях А.С. Вовканича [3], В.О. Кукси [6], В.М. Мухіна [7].

Реабілітація – система медичних, соціально-економічних, педагогічних та інших заходів, спрямованих на відновлення порушених функцій організму і працездатності [8].

Фізична реабілітація – це застосування фізичних вправ і природних чинників з профілактичною і лікувальною метою у комплексному процесі відновлення здоров'я, фізичного стану і працездатності хворих та інвалідів. Вона є невід'ємною складовою медичної реабілітації і застосовується в усіх її періодах і на всіх етапах [7, с. 23].

Психологічна реабілітація – система заходів, спрямованих на відновлення, корекцію психологічних функцій, якостей, властивостей особи, створення сприятливих умов для розвитку та утвердження особистості [2].

Лікувальна фізична культура – це метод лікування, що використовує засоби і принципи фізичної культури для лікування захворювань і ушкоджень, попередження їх загострень і ускладнень, відновлення здоров'я і працездатності хворих та інвалідів [7].

Фахівець фізичної реабілітації – провідний спеціаліст з відновлення, корекції та підтримки рухових функцій, який володіє системними знаннями у сфері рухової діяльності людини. Це самодостатня професія, яка передбачає врахування професійних аспектів клінічної практики та освіти, що визначається різноманітністю соціальних, економічних, культурних та політичних умов.

Процес професійної підготовки фахівця фізичної реабілітації відбувається в умовах вищих навчальних закладів фізкультурного профілю за напрямом підготовки 0102 «Фізична культура і спорт».

Фахівці фізичної реабілітації обстежують пацієнтів з метою виявлення рухових дисфункцій та

визначення рухового потенціалу, розробляють і виконують індивідуальний план фізичної реабілітації у співпраці з іншими спеціалістами (лікарями, соціальними працівниками, психологами, вчителями, тренерами) та пацієнтом, провадять наукову, адміністративну, викладацьку та консультативну діяльність; встановлюють діагноз, складають прогнози і плани заходів з фізичної реабілітації; надають консультації в межах своєї компетенції та визначають, коли пацієнтам/клієнтам варто звернутися до інших медичних фахівців; надають рекомендації для самостійного тренування.

Фахівці фізичної реабілітації можуть працювати: в спеціалізованих дошкільних установах для дітей-інвалідів та дітей з вадами розвитку, спецшколах-інтернатах та загальноосвітніх дошкільних і шкільних навчальних закладах, в межах реалізації освітніх програм для дорослих; в реабілітаційних, навчально-реабілітаційних, лікувально-реабілітаційних центрах різного відомчого підпорядкування; в лікарнях, госпіталях, диспансерах, поліклініках та інших медичних і санаторно-курортних закладах; вчителями корекційної гімнастики, валеології, викладачами фізичного виховання в закладах освіти; керівниками відділу, служби, лабораторії, клініки, установи чи закладу, органу управління, діяльність яких пов'язана з реабілітацією; консультантами відповідних комісії, консультації, служби, підприємства, програми чи проекту на постійній або тимчасовій основі; працівниками, консультантами чи керівниками підприємства, закладу, організації тощо, діяльність яких пов'язана з наданням допомоги чи обслуговуванням інвалідів та інших осіб, які потребують реабілітації; самостійними працівниками з надання реабілітаційних послуг та консультацій; науковими співробітниками науково-дослідних, експериментальних, впроваджувальних лабораторій, установ, закладів у споріднених з реабілітацією галузях; координаторами клінічної практики з фізичної реабілітації; викладачами у середніх спеціальних, професійних та вищих навчальних закладах.

Згідно з чинним законодавством, вони можуть обіймати посади «спеціаліст фізичної реабілітації», «медична сестра (інструктор) з лікувальної фізкультури», «медична сестра з масажу».

Вчитель фізичної реабілітації – це одна з нових спеціальностей нашого часу. У Бериславському педагогічному коледжі з 2004 р. розпочалась підготовка фахівців з додаткової кваліфікації «Вчитель фізичної реабілітації».

Професійна діяльність вчителя фізичної реабілітації має свої особливості. Відповідно до державних стандартів освіти, планів, методик, індивідуальних програм та рекомендацій учитель фізичної реабілітації визначає мету, зміст і порядок навчально-реабілітаційної діяльності у загальноосвітніх та спеціалізованих закладах для дітей, які мають вади у фізичному розвитку. Обирає ефективні форми роботи і проводить за розкладом та графіками навчальні, виховні, соціально-адаптаційні,

реабілітаційні, корекційні, компенсаторні заходи і заняття. Використовує засоби фізичної реабілітації для формування у названої категорії дітей умінь відновлювати та регулювати власний фізичний і психічний стан. Створює навчально-виховні ситуації, ознайомлює з явищами, фактами та подіями, що відбуваються у суспільстві, природі, побуті, характеризує, тлумачить та оцінює їх, розвиває в дітей навички та вміння, необхідні для життя в суспільстві. Веде психолого-педагогічні спостереження, вивчає і фіксує динаміку розвитку, аналізує особливості фізичних та розумових досягнень дитини. Бере участь у розвитку емоційно-вольової сфери особистості, навчає зменшувати гострі невротичні реакції, нейтралізувати страхи та емоційно-негативні переживання щодо власних фізичних вад. Співпрацює із фахівцями, які розробляють індивідуальні методи та прийоми корекційно-реабілітаційної роботи: лікарями, психологами, фізіологами, дієтологами, дефектологами (логопедами, сурдопедагогами, тифлопедагогами), фахівцями фізичної реабілітації та іншими працівниками з корекційно-реабілітаційної роботи, координує їхню діяльність. Забезпечує разом з іншими працівниками здорові й безпечні умови навчання, виховання та праці. Залучає членів сім'ї дитини до участі в навчально-реабілітаційній роботі, використання прийомів психолого-педагогічної корекції особистості, відновлювальних занять та вправ, подолання фізичних вад, недоліків та негативних звичок.

Перелічені завдання та обов'язки вчителя фізичної реабілітації потребують ґрунтовної теоретичної підготовки. У процесі навчання студенти засвоюють знання з основ законодавства України про соціальний захист, вивчають міжнародні документи про права дитини, нормативні документи з питань навчання і виховання дітей, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку; державні соціальні гарантії, державні стандарти освіти, програмно-методичні документи і матеріали для роботи з дітьми; теорію і практику корекційно-реабілітаційних процесів та розвитку дітей; цілі, принципи реабілітації дітей, зміст їхнього навчання та виховання; загальні та спеціальні психолого-педагогічні дисципліни; ефективні методи, форми, прийоми реабілітаційної роботи, корекційного та компенсаторного навчання і виховання; індивідуальні особливості та характеристики дітей; правила використання технологічних засобів та обладнання навчальних кабінетів, класів, спортивних та ігрових залів, спеціалізованих приміщень, які створено для реабілітаційної та корекційної роботи; сучасні досягнення науки і практики у відповідних галузях реабілітації; нормативні документи з охорони здоров'я дітей; основи соціальної роботи з громадськістю і сім'єю; основи управління й організації корекційно-реабілітаційних процесів у загальноосвітніх і спеціалізованих закладах для дітей, які мають вади у фізичному або розумовому розвитку; етичні норми і правила організації навчання та виховання дітей;

норми і правила ведення психолого-педагогічної, реабілітаційної та статистичної документації.

Згідно з зазначеними вимогами, визначено предмети професійної підготовки вчителя фізичної реабілітації: основи фізичної реабілітації; методологічний контроль у реабілітації; спортивна фізіологія; основи догляду за хворими та інвалідами; психологічна реабілітація дітей з фізичними вадами; теорія і методика оздоровчої фізичної культури та масового спорту (оздоровчий біг, оздоровче плавання); фізична реабілітація (у разі захворювання внутрішніх органів, порушення опорно-рухового апарату, хірургічних захворювань, захворювань нервової системи); методи дослідження у фізичній реабілітації; сучасні оздоровчі технології.

Після закінчення коледжу студенти, які здобули додаткову кваліфікацію «Вчитель фізичної реабілітації», мають можливість продовжити навчання зі спеціальності «Фізична реабілітація» у ВНЗ III–IV рівнів акредитації.

З 2012 р. підготовка студентів з додаткової кваліфікації «Вчитель фізичної реабілітації» у Бериславському педагогічному коледжі буде базуватися на спеціальності «Фізичне виховання».

Професійна діяльність фахівців фізичної реабілітації і вчителів фізичної реабілітації у багатьох аспектах схожа. Функціональні обов'язки фахівця-реабілітолога більш тісно пов'язані з лікувальним процесом у відновленні, корекції та підтримці рухових функцій. Основна діяльність учителя фізичної реабілітації перебуває у сфері навчальної, виховної, соціально-адміністративної, реабілітаційно-корекційної роботи.

Отже, специфічною відмінністю провідної діяльності вчителя фізичної реабілітації є педагогічний аспект його роботи, що полягає у навчанні дітей, які мають вади у фізичному розвитку, різного виду вправ для підтримання і відновлення стану здоров'я та функціональних можливостей організму, соціалізації їх у суспільстві. Сьогодні вчителів фізичної реабілітації готують в Україні лише декілька вищих навчальних закладів різного рівня підпорядкування, акредитації та форм власності. Демократизація суспільства, навчання дітей з особливими потребами у загальноосвітніх навчальних закладах зумовлюють шляхи подальшого розвитку фізичної реабілітації в Україні як освітньо-професійної галузі.

Література

1. *Національна доктрина розвитку освіти* // Освіта України. – 2002. – 23 квіт.
2. *Бочелюк В.Й.* Психологія людини з обмеженими можливостями: навч. посіб. / В.Й. Бочелюк, А.В. Турубарова. – К., 2011.
3. *Вовканич А.С.* З досвіду розробки навчального плану спеціальності «Фізична реабілітація» / А.С. Вовканич // Нові погляди на проблеми епідеміології, етіопатогенезу, діагностики і лікування розсіяного склерозу та можливості його реабілітації: Матеріали. Всеукр. наук.-практ. конф. – Л., 1998. – С. 63–65.
4. *Герцик М.С.* Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт»: навч. посіб. / М.С. Герцик, О.М. Вацеба. – Л.: Укр. технології, 2002. – С. 205.
5. *Денисенко Н.* Освітній процес має бути здоров'язбережувальним / Н.Денисенко // Дошкільне виховання. – 2007. – №7. – С. 8–10.
6. *Кукса В.О.* Сутність фізичної реабілітації / В.О. Кукса // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2001. – №1. – С. 46–51.
7. *Мухін В.М.* Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – К.: Олімп. літ., 2005. – 472 с.
8. *Основи фізичної реабілітації: навчальний посіб.* / А.М. Порада, О.В. Солодовник, Н.Є. Прокопчук. – 2-ге вид. – К.: Медицина, 2008. – 248 с.
9. *Реализация оздоровительной функции образования: проблемы теории и практики: учеб.-метод. пособие* / под ред. О.И. Васильковой, В.С. Поуль, Г.Е. Челах. – Донецк: Каштан, 2008. – 168 с.

Анонсації

Ольга КОНДРАТЬЄВА

Особливості підготовки і професійної діяльності вчителя фізичної реабілітації

У статті розглядаються особливості підготовки і професійної діяльності вчителя фізичної реабілітації. Уточнюється визначення понять «реабілітація», «фізична реабілітація», «психологічна реабілітація», «лікувальна фізична культура», «фахівець фізичної реабілітації».

Ключові слова: фізична реабілітація, фахівець-реабілітолог, вчитель фізичної реабілітації.

Ольга КОНДРАТЬЄВА

Особенности подготовки и профессиональной деятельности учителя физической реабилитации

В статье рассматриваются особенности подготовки и профессиональной деятельности учителя физической реабилитации. Уточняется определение понятий «реабилитация», «физическая реабилитация», «психологическая реабилитация», «лечебная физическая культура», «специалист физической реабилитации».

Ключевые слова: физическая реабилитация, специалист-реабилитолог, учитель физической реабилитации.

Olga KONDRATYIEVA

Features of preparation and professional activity of the teacher of physical rehabilitation

The article deals with the features of preparation and professional activity of the teacher of physical rehabilitation. Determination of concepts «rehabilitation», «physical rehabilitation», «psychological rehabilitation», «exercise therapy», «specialist of physical rehabilitation» is specified.

Keywords: physical rehabilitation, rehabilitation specialist, teacher of physical rehabilitation.